

تحلیل نقش استقامت در افزایش قدرت نرم انقلاب اسلامی (مبثنی بر تطبیق تأکیدات رهبری و آموزه‌های قرآن کریم)

رضا نجفی^۱

۴۳

دوره ۱۵، شماره ۴، پیاپی ۴۳
زمستان ۱۴۰۴

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:
۱۲-۶-۱۴۰۴
تاریخ پذیرش:
۱۳-۱۲-۱۴۰۴
مصص: ۹۹-۱۱۴

شابا چاپی: ۲۳۲۲-۵۵۹۹

رتبه علمی

ب

پژوهشی، صحت گواهی در:
JOURNALS.MSRT.IR

چکیده

قدرت نرم در ارتقای توانمندی‌های اعتقادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی شکل می‌گیرد. در این میان، تقویت روحیه استقامت در لایه‌های مختلف اجتماعی از بیشترین تأثیرگذاری در افزایش قدرت نرم برخوردار می‌باشد. استقامت از دو جهت در قدرتمندی انقلاب اسلامی مؤثر بوده است: نخست اینکه انقلاب بزرگ نبوی(ص) و حفظ دستاوردهای آن توسط ائمه(ع) بیشترین الهام‌بخشی را برای انقلاب اسلامی داشته است. از سوی دیگر استقامت به معنای پایداری و مقاومت، مورد تأکید ادبیات قرآنی است که در بیانات رهبری نیز کاربرد فراوانی دارد. پژوهش حاضر با هدف بررسی و تحلیل نقش استقامت در افزایش قدرت نرم انقلاب اسلامی، با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و با روش توصیفی تحلیلی انجام شده است. با تطبیق و تحلیل مواضع رهبری با تأکیدات قرآن کریم درمی‌یابیم که استقامت موجب شکست‌ناپذیری، استکبارستیزی، دفع خودباختگی و ذلت و همچنین تقویت ریشه‌های توحیدی می‌شود که محصول آن انسجام اجتماعی و تقویت قدرت نرم انقلاب اسلامی است.

واژه‌های کلیدی:

استقامت، انقلاب اسلامی، رهبری، قدرت نرم، قرآن کریم، قدرت نرم

مقدمه و بیان مسأله

انقلاب اسلامی بزرگ‌ترین تحول قرن حاضر است که مبنای ایدئولوژیک دارد. دکترین دفاعی انقلاب اسلامی بر تقویت مؤلفه‌های قدرت نرم استوار است؛ چنانکه مقام معظم رهبری فرمودند «جمهوری اسلامی در این چهل و چند سال این‌جوری حرکت کرده؛ جمهوری اسلامی بیش از آنچه به قدرت سخت متکی باشد، به قدرت نرم متکی بوده» (بیانات رهبری/ ۱۴۰۲). همواره ارتقای قدرت نرم در کنار افزایش توانمندی قدرت سخت از مهمترین مبانی صیانت از دستاوردهای انقلاب اسلامی بوده است. در همین راستا قدرت نرم برگرفته از اندیشه‌های دینی بیشترین تأثیر را در شکل‌گیری، توانمندی، پیروزی و تداوم انقلاب اسلامی داشته است. بنای انقلاب اسلامی بر اندیشه‌های قرآنی استوار است که به پیروزی و پویایی آن انجامید. ژوزف نای مبتکر نظریه قدرت نرم معتقد است اکنون در برابر آمریکا بلوکی قدرتمند و متکی به ابزار و فن‌آوری نظامی وجود ندارد، اما آنچه آمریکا را به چالش کشیده است قدرت ایدئولوژی و احیاء قرآنی است (نای، ۱۳۷۸، ص ۱۷۶).

مؤلفه‌های قدرت نرم در فرهنگ قرآن کریم متنوع است؛ اما یکی از مهمترین آنها به واژه استقامت تعلق گرفته است. قرآن کریم بر واژه استقامت برای افزایش قدرت نرم و ماندگاری اسلام تأکید دارد. استقامت در قرآن کریم در جاهای متعددی بکار رفته است که نشان دهنده اهمیت آن در رسیدن به هدف است. در دو مورد به صورت مفرد و خطاب به پیامبر اکرم (ص) استفاده شده است؛ یکبار در آیه ۱۵ سوره شوری «وَأَسْتَقِمَّ كَمَا أَمَرْتُ» و دیگری در آیه ۱۱۲ سوره هود «فَأَسْتَقِمَّ كَمَا أَمَرْتُ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ» است. چنین نگرشی در فرهنگ قرآن کریم الگوی رهبری انقلاب اسلامی ایران قرار گرفته است. از سوی دیگر تکیه معمار کبیر انقلاب اسلامی بر آموزه‌های اسلام عزیز، معیاری برای سنجش اصالت حرکت‌های انقلابی گردید؛ به گونه‌ای که سایر گروه‌های فعال در عرصه مبارزات انقلابی دهه‌های چهل و پنجاه شمسی در شکل‌گیری ایران پس از انقلاب جایگاهی پیدا نکردند و به تدریج از صحنه مدیریت کشور خارج شدند. آن گروه‌های متعدد پیش از انقلاب اسلامی یا فاقد پشتوانه ایدئولوژیک بودند یا درگیر انحرافات نگرشی و گرایشی شدند. تکیه معمار کبیر انقلاب بر ایدئولوژی قرآن کریم در کلام او به یادگار مانده است: «رمز پیروزی اتکال به قرآن و این شیوه مقدس بود که شهادت را استقبال می‌کردند، خوف در دل آنها نبود. در عین حال که تانک‌ها و مسلسل‌ها به روی آنها آتش می‌گشود آنها استقبال می‌کردند... این رمز را حفظ کنید؛ این رمز پیروزی را تا حفظ کنید پیروز هستید... پرچم قرآن تا بر فراز سر ملت ما ست پیروز است. این رمز را حفظ کنید (امام خمینی، ۱۳۸۵: ۲۳/۷) مقام معظم رهبری نیز رمز ماندگاری و پویایی انقلاب اسلامی را در مقومت و استقامت می‌داند. همچنانکه فرمودند «انقلاب زنده است و دلیل زنده بودن انقلاب هم یکی همین دشمنی جبهه استکبار است که به خاطر ایستادگی نظام بر سر این هدف‌ها است» (بیانات رهبری / ۱۴۰۰).

بررسی تاریخ انقلاب نشان می‌دهد این گروه‌ها نتوانستند خود را با اندیشه‌های ناب اسلام و انقلاب هماهنگ کنند و از گردونه تحولات ایران اسلامی حذف شدند. البته توجه به این مسأله دارای اهمیت است که فعالین عرصه تحولات انقلاب اسلامی مانند ملی‌گراها، کمونیست‌ها و سکولارها نه به دلخواه خود، که با پافشاری مردم مسلمان ایران اسلامی پس زده شدند. آنان تهدید

جدی برای اقتدار و قدرت نرم انقلاب اسلامی بودند. ادامه تحولات انقلاب اسلامی گویای این واقعیت است که حتی چهره‌هایی مانند بنی‌صدر و مسعود رجوی که با نام دین و اسلام در بدنه نظام مقدس جمهوری اسلامی نفوذ کرده بودند، نتوانستند با چهره‌ی نفاق‌آلود به مسیر خود ادامه دهند و دچار بن‌بست‌های فکری و عملی شدند؛ تا جایی که از کنار مردم درآمده، مقابل ملت ایستادند. در این میان قدرتمندی و ماندگاری انقلاب اسلامی از مهم‌ترین مسائل آن است. به خصوص اینکه از آغاز تا کنون و هر چه پیش‌تر می‌رویم، دشمنی‌ها افزون‌تر و عمیق‌تر می‌گردد. با این توصیف لازم است مؤلفه‌های قدرت نرم انقلاب اسلامی بررسی و مطالعه شود که البته اساسی‌ترین آن رویکرد مقاومتی که در ماندگاری جمهوری اسلامی است. بعلاوه تقویت قدرت نرم انقلاب اسلامی بر توان دفاعی و قدرت سخت نیز تأثیرگذار است. ریشه‌ایدئولوژیک و عمق باورمندی دینی بر اهمیت قدرت نرم جمهوری اسلامی افزوده است؛ چنانکه فرهنگ مقاومت و استقامت نیز از همان ریشه برآمده است. این رویکرد منبث از فرهنگ قرآن کریم است که در سیره و رفتار پیامبر(ص) و اهل‌بیت(ع) نیز به خوبی قابل رؤیت است. مؤلفه‌ای تأثیرگذار که ماندگاری انقلاب اسلامی را با عزت و اقتدار تضمین می‌نماید. استقامت در شکل‌گیری و پیروزی انقلاب اسلامی نیز مؤثر بوده است.

بررسی و تحلیل این مسأله اهمیت دارد که در راستای تقویت قدرت نرم جمهوری اسلامی چه رابطه‌ای میان رویکرد استقامت‌گرایانه رهبری انقلاب و مبانی اندیشه قرآن کریم برقرار است؟ واکاوی چنین مسأله مهمی که بر مبنای تطبیق رویکرد رهبری انقلاب با آموزه‌های قرآنی استوار است می‌تواند به ارائه راهکارهایی برای تحکیم پایه‌های انقلاب بینجامد. مقام معظم رهبری برای تبیین مسأله، کشور فلسطین را مثال می‌زند: «امروز شما ببینید فلسطینی‌های مظلومی که سلاح دفاع از خودشان را ندارند، توانسته‌اند با مظلومیت خودشان، با صبر خودشان، با ایستادگی خودشان، دنیا را متوجه به خودشان کنند؛ یعنی فاصله‌ی بین قدرت سخت و قدرت نرم این قدر زیاد است، و تأثیرش این قدر متفاوت است» (بیانات رهبری/۱۴۰۲). گذشت حدود نیم قرن از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی، اصالت‌سنجی در بنای تفکر و اندیشه قرآنی آن ضروری به نظر می‌رسد؛ چرا که اقتدار و قدرت نرم امروز نظام جمهوری اسلامی محصول تکیه بر همان فرهنگ اصیل قرآنی است. بیشترین تبلور اندیشه‌های انقلابی طی دهه‌های اخیر در کلام رهبری متجلی است. یافتن پاسخ برای این سؤال به تقویت بیشتر جبهه انقلاب و جریان انقلابی‌گری کمک قابل توجهی می‌کند. بعلاوه چنین پژوهش‌هایی الهام‌بخش است؛ چرا که گروه‌های مقاوت در کشورهای اسلامی شکل گرفته است و نگاه آنان به استقامت ملت و حاکمیت ایران اسلامی است. بیش از آنکه نگاه گروه‌های مقاوت به افزایش قدرت سخت باشد، بر تقویت قدرت نرم متمرکز شده‌اند که بی‌تردید چنین شیوه‌ای از انقلاب اسلامی ایران الهام گرفته است. مطالعه نقش استقامت در پایداری و تقویت قدرت نرم انقلاب اسلامی با تکیه بر تطبیق دیدگاه رهبری با آموزه‌های قرآن کریم، مسیر را برای شناخت بهتر انقلاب اسلامی ایران هموار می‌کند و نگاه بنیادین به جبهه مقاوت را تقویت می‌نماید. ضروری است تا مواضع رهبری انقلاب با اصالت آموزه‌های قرآنی مطابقت داده شود تا حقانیت ابعاد انقلاب اسلامی بیش از پیش اثبات گردد؛ که البته کارهای فراوان پژوهشی را می‌طلبد. در این مقاله از یک سو بیانات رهبری در خصوص مقاوت و استقامت در جهت قدرتمندی انقلاب اسلامی گردآوری، و از سوی دیگر آیات و عبارات قرآن کریم که بر مقاوت، استقامت و صبرپیشگی دلالت دارند بررسی شده است. در

گام بعد با تطبیق منابع تف سیری و مرور دهه‌های گذشته انقلاب تا کنون به تحلیل مسأله پرداخته‌ایم تا یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های قدرت نرم انقلاب اسلامی با عنوان استقامت مورد بررسی و ارزیابی قرار بگیرد.

۲- پیشینه پژوهش

پژوهش‌های فراوانی با عنوان قدرت نرم توسط پژوهشگران کشورمان انجام شده است که مؤلفه‌های مؤثر در شکل‌گیری و تقویت آن از دیدگاه اسلام و انقلاب اسلامی را بررسی نموده‌اند. به برخی از آنها اشاره می‌کنیم. عباسعلی رهبر مقاله «قدرت نرم، انقلاب اسلامی ایران و بیداری اسلامی» را منتشر نموده، در آن مقاله تلاش نموده است تا عوامل فرهنگی قدرت نرم جمهوری اسلامی را تحلیل نماید. مهدی جعفری پناه مقاله‌ای با عنوان «قدرت نرم از دیدگاه اسلام و کاربرد مؤلفه‌های آن در جمهوری اسلامی ایران» نگاشته است و در آن مقاله از فرهنگ، عدالت، اخلاق، علم و مانند آنها به عنوان مؤلفه‌های قدرت نرم یاد کرده است. کتاب دیپلماسی اسلامی و قدرت نرم در سیره پیامبر اعظم (ص) با همت داوود عامری تدوین و مقالات فراوانی با عناوین متنوع گردآوری شده است. محمدرضا دهشیری نیز مقاله خود با عنوان «جایگاه قدرت نرم در انقلاب اسلامی» را با هدف بررسی اهمیت مسأله قدرت نرم و مؤلفه‌های تقویت آن منتشر کرده است. مقالات دیگری نیز با عناوین مشابه تحقیق شده است. در این مقالات اگرچه به مؤلفه اخلاق به عنوان یکی از ابعاد تقویت قدرت نرم در اسلام اشاره شده است، اما به طور مشخص به مسأله استقامت و پایداری پرداخته نشده است. متقابلاً کتاب و مقالات فراوانی نیز در باب اهمیت استقامت در پیروزی و پایداری انقلاب اسلامی وجود دارد که سهم آن در شکل‌گیری و تقویت قدرت نرم انقلاب اسلامی تحلیل نشده است. برای نمونه به برخی از آنها اشاره می‌کنیم.

به‌طور نمونه می‌توان به کتاب «استقامت» که به وسیله سیدرضا صدر نگاشته شده است، اشاره نمود. نویسنده در بخشی از این کتاب به اهمیت استقامت و مقاومت در جهاد و انقلاب پرداخته است. کتاب «انقلاب و مقاومت اسلامی در سیره امام خمینی» که توسط رضا عیسی‌نیا تدوین شده است، نمونه دیگری در این زمینه می‌باشد. این کتاب حاوی چهار مقاله در تبیین اندیشه و سیره عملی امام خمینی (ره) است که گویای تأکید معمار کبیر انقلاب اسلامی بر پایداری و مقاومت در پاسداشت انقلاب است. بر اساس این تحقیق، اصلی‌ترین راهبرد مقطع کنونی انقلاب هم، اندیشه مقاومت دانسته شده است. مقاومتی که ناظر به حفظ حقیقت انقلاب اسلامی توسط امت معنا پیدا می‌کند. کتاب «طرح کلی اندیشه مقاومت» اثر علی مهدیان نیز دربرگیرنده مباحثی در خصوص مقاومت و استقامت در پیروزی و تداوم انقلاب اسلامی است. نگارنده به تبیین مسأله پایداری و پیشرفت انقلاب اسلامی در چهار دهه گذشته می‌پردازد.

مقالات فراوانی نیز با موضوع استقامت تدوین شده است که بیشتر آنها با رویکرد اعتقادی و اخلاقی است. برخی نیز با تلفیق معنا در موضوعات اجتماعی به کارکردهای استقامت اشاره نموده‌اند. در این نگارش‌ها به تحلیل آیات قرآن کریم و سیره پیامبر (ص) پرداخته شده است. مقاله «استقامت و پایداری در قرآن» به قلم سید محمد میرحسینی و همکاران از همین قبیل است. مقاله دیگری با عنوان «بررسی مفهومی و مصداقی استقامت در قرآن و سنت با تأکید بر اقتصاد مقاومتی» نوشته سید محمدعلی حسینی فر به

کارکرد استقامت در جنگ اقتصادی اشاره نموده است. مقاله «بازکاوی راهبرد استقامت در مقابله با دشمنان» از حبیب زمانی محبوب در همین زمینه تحقیق شده است. مقاله دیگری با نام «نگرشی بر استقامت پیامبر در قرآن» با قلم ابوطالب عبداللهی به جنبه‌های مقاومت و پایداری پیامبر(ص) در صدر اسلام پرداخته است. از این دست مقالات فراوان است؛ اما در پژوهش حاضر با بهره‌گیری از تحقیقات و نگارش‌های پیشین، مسأله جدیدی طرح شده است که پیش از این به طور شفاف و موردی انجام نشده است. اهمیت این پژوهش به جهت واکاوی نقش استقامت در تقویت قدرت نرم انقلاب اسلامی است که به جنبه‌های مختلف تأثیرات آن پرداخته می‌شود.

۳-واژه شناسی

۳-۱-استقامت در لغت

«استقامت» مصدر باب استفعال از «ق و م» به معنای اعتدال، پایداری و ثبات آمده است. واژه‌های «قیام»، «قیامت»، «اقام» و «مقاومت» با واژه استقامت از یک ریشه هستند و در همه آنها به نوعی معنای برخاستن و ایستادگی وجود دارد. پیش از بررسی واژه «استقامت» به مطالعه معنای «قیام» که بیشترین قرابت را با استقامت دارد، می‌پردازیم. «قیام» نقیض «جلوس» است (ابن منظور، ۱۴۱۴ق: ۴۹۶/۱۲؛ ابن فارس، بی‌تا: ۲۸۴/۶) مصدر ثلاثی مجرد به معنای ایستادن و یا جمع «قائم» اسم فاعل است. راغب اصفهانی استقامت را در راهی معنا می‌کند که بر خط راست باشد چنانکه آن راهی بر حق است. او در ادامه چهار معنا برای آن ذکر کرده است. این معانی عبارتند از: الف- برخاستن با جسم و بدن به اجبار، مانند آیه «مِنْهَا قَائِمٌ وَ حَصِيدٌ» (هود/۱۰۰). ب- برخاستن با اختیار، مانند آیه «الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَ قُعُودًا وَ عَلَىٰ جُنُوبِهِمْ» (آل عمران/۱۹۱) ج- مراعات و محافظت، مانند آیه «كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ» (بقره/۱۳۵) د- عزم و قصد و اراده، مانند آیه «إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ...» (مائده/۶) (راغب اصفهانی، ۱۴۲۸ق: ۴۱۸) بعلاوه برای واژه «استقامت» معانی دیگری ذکر شده است. مانند اعتدال (مرتضی زبیدی، ۱۴۱۴ق: ۵۹۲/۱۷؛ طریحی نجفی، ۱۳۷۵: ۵۶۶/۳)، ثبات و مداومت (ابن اثیر، ۱۳۶۷: ۱۲۵/۴)، استمرار (عسکری، ۱۴۰۰: ۵۱) غ پایداری و ایستادن (دهخدا، ۱۳۸۶: ۲۴۹/۱) در معنایی جامع می‌توان گفت نظر به این که اصل آن، مفهومی است در برابر قعود و معنای اصلی آن به پا داشتن و فعلیت عمل است، استقامت با توجه به معنای طلبی باب استفعال، به معنای طلب قیام است و استمرار و پایداری و مانند آن از لوازم معنای اصلی به‌شمار می‌آید (طباطبایی، ۱۴۱۷ق: ۴۷/۱۱)

۳-۲-استقامت در اصطلاح

استقامت به معنای خواستن و طلب قوام است (مصطفوی، ۱۳۶۰: ۳۲۱/۱۱؛ ابن منصور، ۱۴۲۱ق: ۳۸۵/۳) استقامت طلب قیام از هر چیز است. استدعای ظاهر شدن تمامی آثار و منافع آن چیز است. استقامت انسان در یک کار این است که از نفس خود بخواهد که در باره آن امر قیام نموده، آن را اصلاح کند، بطوری که دیگر فساد و نقص به آن راه نیابد و به حد کمال و تمامیت خود برسد (طباطبایی، ۱۴۱۷ق: ۱۶۱/۱۱) قرآن کریم استقامت را در زمینه‌های توحید، ایمان، عهد و پیمان، رسالت پیامبر(ص) و امور

مربوط به جهاد بکار برده است. بر اساس آیات قرآن کریم استقامت معنای جامعی دارد چنانکه کسی چیزی را برپا بدارد به گونه‌ای که همه آثار آن ظاهر گردد. در این صورت قوام آن مستلزم اعتدال، صبر و ثبات در آن است. به نظر می‌رسد این واژه در موارد کاربردی با واژه «مقاومت» هم معنا شده است. «مقاومت» مصدر باب مفاعله از «ق و م» است. مقاومت بر امر، یعنی جدیت و پافشاری نمودن بر حصول آن است (بانو امین، ۱۳۶۱: ۹۹/۱) این واژه در قرآن ذکر نشده و با واژه استقامت، مؤمنان به مقاومت و پایداری امر شده‌اند. امام خمینی (ره) در دوران مبارزه، استقامت را در مفهوم انقلابی آن به کار می‌گرفت و با تجلیل از ایستادگی مردم و خارج‌نشدن از مسیر و هدف آنان را به پافشاری برخواسته‌ها تا رسیدن به پیروزی با هر ابزار مدنی ممکن دعوت می‌کرد (امام خمینی، ۱۳۸۵: ۵/۵۵۰) مقام معظم رهبری نیز واژه استقامت را اینگونه تعریف می‌نماید: «استقامت یعنی ایستادگی کردن، ادامه دادن، راه را دنبال کردن و متوقف نشدن...» (بیانات رهبری / ۱۳۹۰)

۳-۳- قدرت نرم

جوزف نای می‌نویسد: «من مفهوم قدرت نرم را ابتدا در کتاب **Bound to Lead** که در سال ۱۹۹۰ منتشر شد، مطرح کردم... در سال ۲۰۰۱ در کتاب **The Paradox of American Power** حدود دوازده صفحه را به قدرت نرم اختصاص دادم...» (نای، ۱۳۸۷، ص ۲۶) او از اینکه بعدها این اصطلاح در میان عموم مردم و دانشگاهیان استفاده شده است ابراز خرسندی می‌کند (همان) قدرت، استفاده از زور، خشونت، ثروت یا دانش برای واداشتن مردم به انجام کاری خاص تلقی می‌شود (تافلر، ۱۳۸۶، ص ۲۸) دهخدا قدرت را مترادف توانستن و توانائی داشتن گرفته است (ر.ک: دهخدا، ذیل واژه) قدرت یعنی توانایی تأثیرگذاری بر رفتار دیگران برای دست‌یابی به اهداف خویش (آکسفورد، ۲۰۰۳)

قدرت نرم از جنس اقناع است. در حقیقت قدرت نرم چیزی بیش از نفوذ، ترغیب و تهییج مردم است (نایینی، ۱۳۹۱، ص ۷۲) قدرت نرم به معنای توانایی دست‌یابی به اهداف تعیین شده بدون استفاده از زور است. جوزف نای معتقد است گاهی اوقات شما می‌توانید بدون استفاده از تهدید یا پاداشی محسوس به نتایج مورد نظرتان برسید. از نظر او راه غیرمستقیم به دست آوردن خواسته‌هایتان را «وجه دوم قدرت» می‌نامند. قدرت نرم توانایی تعیین اولویت‌هاست؛ به گونه‌ای که با دارایی‌های ناملموسی مثل داشتن جذابیت‌های فرهنگی، شخصیتی، ارزش‌های سیاسی و نهادهای مرتبط و هم‌سو باشد؛ یا سیاست‌هایی که مشروع به نظر رسیده و یا دارای معنویت هستند را پدید آورد (نای، همان، ص ۴۳) در تقسیم‌بندی‌های مختلف از قدرت نرم در برابر قدرت سخت به عنوان قدرت روحی در برابر قدرت جسمی و یا قدرت معنوی در برابر قدرت مادی یا فیزیکی در مقابل غیرفیزیکی یا محسوس در مقابل نامحسوس یاد می‌شود (نایینی، همان، ص ۶۹) قدرت نرم دارای ماهیت اجتماعی است و بدون توجه به مؤلفه‌های محیطی نمی‌توان آن را درک و معنا کرد. تصریح جوزف نای بر اینکه قدرت نرم در شبکه به هم تنیده روابط و مناسبات اجتماعی شکل گرفته و معنا می‌شود، دلالت بر همین ویژگی دارد (ر.ک: یونس مقتدر، ۱۳۹۷، ص ۴۵) سطح راهبردی قدرت نرم از فرهنگ و اندیشه راهبردی یک کشور متأثر است؛ از این رو قدرت نرم در جمهوری اسلامی ایران از ایدئولوژی اسلام تأثیر می‌پذیرد. در این فرهنگ اسلامی، استقامت و مقاومت در راهبرد قدرت نرم نقش کلیدی دارد.

۴- نقش استقامت در تقویت قدرت نرم انقلاب اسلامی

ارتقای قدرت نرم انقلاب اسلامی به عوامل متعددی بستگی دارد که استقامت و پایداری در رأس آنها قرار دارد. استقامت در دو بخش به مواضع انقلاب اسلامی کمک می‌کند. الف) از یک طرف استقامت در شکل‌گیری، رهبری و پیروزی انقلاب اسلامی مؤثر بوده است. انقلاب اسلامی ایران در دهه چهل و پنجاه شمسی با پایداری و استقامت معمار کبیر انقلاب، امام خمینی (ره) و ملت بزرگ ایران تا پیروزی نهایی در سال ۱۳۵۷ پیش رفت. ب) استقامت در پاسداری، صیانت و تقویت قدرت نرم و تضمین دستاوردهای انقلاب اسلامی نیز مؤثر است. هر انقلابی علاوه بر مراحل شکل‌گیری تا پیروزی، به مرحله تثبیت و ثبات هم نیازمند است. بخصوص آنکه پس از پیروزی هر انقلابی، انواع دشمنی‌ها علیه آن شکل می‌گیرد. در این صورت است که مهمترین گزینه تثبیت و ماندگاری انقلاب، استقامت و پایداری است (ر.ک: عیسی‌نیا، ۱۳۸۷: ۷۹). استقامت، دشمنان انقلاب را ناامید و دوست‌داران آن را امیدوارتر می‌کند تا گام‌های استوارتری برداشته شود. مقام معظم رهبری در باب تثبیت انقلاب فرمودند: «من راجع به آینده هم یک جمله‌ای عرض بکنم. به نظر من برای تأمین آینده [انقلاب] احتیاج داریم به صبر و ثبات؛ بایستی گامان را محکم کنیم؛ ربَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَتَبَّتْ أقدامنا (آل‌عمران/۱۴۷) (بیانات رهبری/۱۳۹۹) با این مقدمه به نقش و کارکردهای استقامت در تثبیت، ماندگاری و تقویت قدرت نرم انقلاب اسلامی می‌پردازیم:

۱-۴- تعمیق ریشه‌های توحیدی انقلاب اسلامی

پایداری و استقامت بر مواضع انقلاب اسلامی به شکل‌گیری و تقویت ریشه‌های توحیدی می‌انجامد. متقابلاً تزلزل در پافشاری بر احکام و شریعت اسلام، پایه‌های اعتقادی را سست نموده، در نهایت به فروپاشی انقلاب می‌رسد. تعمیق ریشه‌های توحیدی در شکل‌گیری فرهنگ استقامت نقش دارد که به تقویت قدرت نرم انقلاب اسلامی می‌انجامد. قرآن کریم تقویت ریشه‌های توحیدی را از مهم‌ترین کارکردهای استقامت معرفی نموده است. آیه کریمه «قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَا سْتَقِيمُوا إِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوهُ وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ» (فصلت/۶) قرآن کریم از مسلمانان می‌خواهد که بر پایه اندیشه توحیدی قیام کنند و بر آن استقامت ورزند (طباطبایی، ۱۴۱۷ق: ۵۴۶/۱۷) بر همین مهم تأکید نموده است. مقام معظم رهبری در صحنه عمل، اتکای توحیدی را با مقاومت انقلابی گره زده، موفقیت‌های میان مدت کشور را مدیون پایداری می‌دانند و معتقدند: «قرآن به ما وعده داده است، اسلام به ما وعده داده است که اگر ملت‌ها حرکت کنند، ایمان نشان بدهند، غیرت نشان بدهند، خسته نشوند، صبر پیشه کنند، استقامت کنند، حتماً به هدف‌های خودشان خواهند رسید. ما تا حالا امتحان کرده‌ایم، ایستاده‌ایم، به هدف‌های میان مدت رسیده‌ایم. یک جاهائی هم نابسامانی داریم، چون نایستادیم؛ تقصیر خود ماست...» (بیانات رهبری/۱۳۸۷) برخی از عوامل مؤثر در تقویت ریشه‌های توحیدی انقلاب اسلامی عبارتند از:

۱-۴-۱- ایمان: ایمان از مهمترین عواملی است که در تقویت قدرت نرم مؤثر است. در آیات سوره مبارکه حمد پس از استعانت و ستایش خداوند از او می‌خواهیم تا ما را به مسیر مستقیم و بدون انحراف هدایت نماید: «إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ* اهدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ» (حمد/۵-۶) صاحب مجمع‌البیان با توسعه معنای استقامت و با استناد به سایر آیات قرآن کریم (ر.ک:

محمد/۱۷)، پایداری را موجب جلب هدایت الهی می‌داند. کسانی که هدایت شده‌اند خداوند بر هدایت آنان می‌افزاید (طبرسی، ۱۴۲۸: ۱۵۹/۱) مقام معظم رهبری نیز یکی از علت‌های مقاومت را، ایمان معرفی نموده‌اند: «باید ایمان دینی را در مردم حفظ کرد تا این مردم بتوانند مقاومت خود را حفظ کنند...» (بیانات رهبری/۱۳۸۰) دستور به استقامت و پایداری بر مبنای اعتقادی و توحیدی پرهیز از هواپرستی و انحراف فکری و عملی در قرآن کریم به عنوان رمز پیروزی معرفی شده است: «فَلِذَلِكَ فَادُعْ وَاسْتَقِمُّ كَمَا أَمَرْتَ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ» (شوری/۱۵) از مهم‌ترین جنبه‌های استقامت در این عبارت قرآنی این است که پیامبر (ص) با اتکای به خداوند متعال در پایداریش کوتاهی نکند و نسبت به خواسته‌های معاندین و مخالفین بی‌توجهی نماید. چنین استقامت و ایستادگی به پیروزی می‌رسد (طیب، ۱۳۷۸: ۴۶۹/۱۵)

۲-۱-۴- هدایت‌جویی: قرآن کریم در نقل داستان اصحاب کهف، از آنان به عنوان موحدین یاد می‌کند که نتیجه تلاش خود را در هدایت و تعالی می‌دانند. آنان از خداوند رحمتی می‌خواهند تا هدایت شوند؛ این جز با مجاهدت میسر نمی‌شود: «إِذْ أَوَى الْفِتْيَةُ إِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوا رَبَّنَا آتِنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا» (کهف/۱۰) قرآن کریم، اصحاب کهف را به عنوان جوانمردانی معرفی می‌کند که ایمان در دل‌هایشان نفوذ کرده، از هیچکس نهراسیدند و در مسیر توحیدی ثابت قدم بودند (ر.ک: طباطبایی، ۱۳۶۳: ۴۰۵/۱۳) رهبری در این خصوص فرمودند: «تلاش، جهاد و مجاهدت، از همه پسندیده و زیباست؛ بخصوص از کسی که ابزار این کار در اختیار اوست و می‌تواند این جهاد را در بهترین جایگاه خود قرار دهد و از آن بهره ببرد» (بیانات رهبری/۱۳۷۳)

۳-۱-۴- زیربنای اعتقادی: باورهای اعتقادی است که سرمایه استقامت است و بر اقتدار دینی و قدرت نرم جمهوری اسلامی می‌افزاید. انقلابی که اساس آن را کلمه الله تشکیل داده است. مقام معظم رهبری در تبیین جایگاه توحیدی انقلاب فرمودند: «این ثبات انقلاب و استقرار انقلاب که ما می‌گوییم، یعنی این. ما یک حرفی را زده‌ایم: «ان الذین قالوا ربنا الله ثم استقاموا» (فصلت/۳۰) ملت ایران «ربنا الله» را گفت، پایش ایستاد. این ایستادن پای این سخن، از نسلی به نسل دیگر منتقل شد» (بیانات رهبری/۱۳۹۰)

۲-۴- شجاعت و تقویت روحیه خودباوری

چشم‌انداز پیروزی در نگاه مقام معظم رهبری بر پایه مقاومت و استقامت بنا شده است. استناد چنین نگرشی به این آیه کریمه است: «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ» (فصلت/۳۰) مسلمانان با پایداری و مقاومت بر صراط مستقیم از امدادهای غیبی خداوند بهره‌مند شدند. مؤمنین در دل‌هایشان خوف و ترس راهی ندارد. نمونه‌هایی از امدادهای الهی در جنگ‌های پیامبر (ص) در قرآن کریم نقل شده است (ر.ک: طیب، ۱۳۷۸: ۴۳۲/۱۵) چنین روحیه‌ی ریشه‌داری در شکل‌گیری و تقویت قدرت نرم انقلاب اسلامی سهم دارد. رهبری در یکی از بیانات خود فرمودند: «خوف و حزن دو آفت بزرگ است برای یک ملت؛ برای یک جماعت؛ برای یک انسان. ترس و اندوه دو آفت بزرگ است... اگر مقاومت... بکنیم، این دو آفت برداشته می‌شود... آیه قرآن است: «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا؛ مقاومت هم همین جور است. اگر می‌خواهید خوف نداشته باشید، حزن نداشته باشید، مقاومت و استقامت را سرمشق کار خودتان قرار بدهید...» (بیانات رهبری/ ۱۳۹۹) ترس در آینده انقلاب تزلزل ایجاد می‌کند و دشمنان را به طمع‌ورزی وادار می‌نماید. ترس در

مدیران و رهبران جامعه موجب انحراف از مبانی اندیشه‌های اعتقادی و اصول حاکمیتی آن نظام خواهد بود. رهبری در مناسبت دیگری به این مهم اشاره نموده‌اند: «برای یک کشور بدترین موقعیت این است که مسئولین کشور از اخم و تهدید و تشر دشمن بترسند؛ اگر ترسیدند، در واقع در راه برای ورود او و دخول او و تجاوز و تعرض او باز کرده‌اند...» (بیانات رهبری/۱۳۹۶) قرآن کریم ترس و خوف را نشانه ضعف و ذلت معرفی کرده، مسلمانان را از گرفتار شدن در ورطه بزدلی نهی می‌کند. قرآن کریم با تبیین انقلاب جهانی رسول‌الله (ص) و لزوم اقتدار مسلمانان در صحنه‌های نبرد و جهاد از ترس برخی از اصحاب پیامبر (ص) پرده برمی‌دارد و آن را مورد سرزنش قرار می‌دهد (ر.ک: طبرسی، ۱۳۷۲: ۵/۳) در نتیجه چنانچه انقلابیون در ادامه انقلاب بر اصول و بایسته‌ها تأکید نموده، در مسیر خودباوری قرار گیرند، به ذلت و خودباختگی تن نمی‌دهند. از این رو ماندگاری انقلاب اسلامی حتمی است.

۳-۴- شکست‌ناپذیری و عزت انقلاب اسلامی

پایداری در حفظ و پاسداشت حریم جامعه اسلامی و مسلمین از مهم‌ترین مؤلفه‌های پیروزی جبهه حق در برابر جبهه باطل است. انقلاب اسلامی ایران را می‌توان از دو منظر نگریست: نخست در مرحله شکل‌گیری و تحرکات پیش از انقلاب. دوم مرحله نگهداری از دست‌آوردهای انقلاب. بی‌تردید مرحله دوم نه تنها از نظر اعتباری از مرحله نخست، کمتر نیست؛ که از جهات مختلف ارزشمندتر نیز هست. مبارزان و انقلابیون اگر نتوانند در گذر حوادث زمان از نتایج انقلاب و تحولات آن صیانت کنند، به زودی مواضع فتح شده را از دست خواهند داد. در آن صورت نه تنها فتح الفتوحی به دست نمی‌آید، که اصل انقلاب نیز از دست می‌رود.

۳-۴-۱- حفظ دستاوردها: حفظ ثمرات انقلاب از اساسی‌ترین وجوه آن بشمار می‌آید. مقام معظم رهبری، دستاوردهای انقلاب را برای ما امانتی بزرگ معرفی نموده است: «بار امانتی که بر دوش ما است - یعنی حفظ دستاوردهای عظیم این انقلاب - یک ویژگی برای ملت ایران است» (بیانات رهبری/۱۳۸۰) به نظر می‌رسد بزرگ‌ترین شکست برای هر انقلابی از دست دادن فتوحات آن است. انقلاب اسلامی ایران با نثار هزاران شهید به پیروزی رسید و برای پاسداشت آن ده‌ها هزار نفر از جان خود گذشتند. رهبری اهمیت مسئله را اینچنین بیان فرموده است: «همه باید خود را مسئول حراست از دستاوردهای انقلاب - که در حقیقت دستاوردهای خون شهدایان است - بدانیم و در این راه از هیچ کوششی دریغ نکنیم» (بیانات رهبری/۱۳۶۹)

۳-۴-۲- یاری دین خدا: قوام و اتقان پایه‌های انقلاب اسلامی در پایداری اهل ایمان است. از این رو خداوند با خطاب قرار دادن مؤمنین به آنان وعده نصرت و پیروزی می‌دهد. بعلاوه قرآن کریم برای مسلمانان تداوم و استمرار پیروزی را وعده داده است؛ به شرط آنکه خداوند را یاری نمایند. در آن صورت، پایداری و ثبات قدم آنان حتمی است: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَصُورُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ» (محمد/۷) منظور قرآن کریم از یاری خداوند این است که در راه او، تنها برای تأیید دین و اعلاای کلمه‌ی حق جهاد کنند. خداوند نیز آنان را نصرت فرموده، اسباب پیروزی و غلبه بر دشمنان را فراهم می‌کند (ر.ک: طباطبایی، ۱۴۱۷ق: ۳۴۶/۱۸) مقام معظم رهبری با استناد بر آیات کریمه، وعده پیروزی را منوط بر استقامت و پایداری بر یاری دین خدا می‌داند: «پیروزی ملت ایران و پیروزی بسیج و پیروزی این جریان عظیم انقلابی در ایران، تضمین شده است. خدای متعال در قرآن می‌فرماید:

ان يَنْصُرْكُمُ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ (آل عمران/۱۶۰) اگر خدا شما را یاری کند، هیچ کس بر شما غلبه نمی‌کند. خب، یاری کردن خدا چه جوری است؟ ان تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ؛ (محمد/۷) اگر شما یاری کردید دین خدا را، جهت‌گیری الهی را، منطق خدایی را، راه خدا را، خدا هم شما را نصرت خواهد کرد و یاری خواهد کرد؛ این همان چیزی است که امروز وجود دارد. این جریان عظیم انقلابی در کشور دارند اهداف الهی را دنبال میکنند، ایجاد جامعه‌ی اسلامی را دارند دنبال میکنند، تحقق شریعت الهی را در کشور دارند طلب میکنند و دنبال میکنند؛ پس کار خدا است، راه خدا است، نصرت خدا است؛ وقتی نصرت خدا شد، خدای متعال هم نصرت خواهد کرد، و وقتی خدای متعال نصرت کرد، فَلَا غَالِبَ لَكُمْ؛ هیچ کس بر شما غلبه نخواهد کرد» (بیانات رهبری/۱۳۹۸) پیش از این نیز موضع خود را اینچنین بیان نموده‌اند: «کسانی هم که مقاومت می‌کنند باید از خطرات مقاومت ترسند چراکه ترس در مقاومت مانع پیروزی خواهد شد و این آفت اغلب ملت‌ها و جماعات است.» (بیانات رهبری/۱۳۸۵)

۳-۳-۴- ذلت معاندین: استقامت و پایداری مسلمانان در شکست‌ناپذیری جبهه اسلام در جنبه دیگری نیز قابل تحلیل است. بر اساس آموزه‌های قرآن کریم پایداری جبهه اسلام در برابر کافرین و معاندین به شکست آنان و تثبیت پیروزی مسلمانان می‌انجامد. خداوند خواری و ذلت را برای دشمنان اسلام و پیروزی و عزت را برای مسلمانان مقدر فرموده است: «قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِيهِمْ وَيَنْصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ» (توبه/۱۴) بر این اساس استقامت مسلمانان بستری برای نصرت و یاری الهی است. مشابه همین وعده الهی برای پیروزی مسلمانان در جنگ بدر نیز داده شد (ر.ک: انفال/۷) جنگ خیبر نیز با وعده الهی همراه بود؛ چرا که مسلمانان پایمردی و استقامت ورزیدند و خداوند وعده نصرت خود را محقق فرمود (ر.ک: فتح/۱۹-۲۰) تبیین مقام معظم رهبری از مسأله خواندنی است: «بخش چهارم و عنصر چهارم از منطق مقاومتی که امام بزرگوار پایه‌گذاری کرد در نظام جمهوری اسلامی، این بخش قرآنی وعده‌ی الهی است. خداوند متعال در آیات مکرر قرآن این وعده را داده است که اهل حق، طرف‌داران حق، پیروز نهایی‌اند؛ آیات فراوان قرآن بر این معنا دلالت می‌کند. ممکن است قربانی بدهند اما در نهایت شکست نمی‌خورند؛ آنها پیروز هستند در این صحنه؛ قربانی دارند اما ناکامی ندارند» (بیانات رهبری/۱۳۹۸)

۴-۴- انسجام اجتماعی، تضمین قدرت نرم جمهوری اسلامی

پافشاری بر مواضع انقلاب به تدریج گروه‌های اجتماعی را در کنار هم قرار می‌دهد و سلیقه‌های متفاوت را به یکدیگر نزدیک می‌نماید. استقامت جبهه انقلاب بر صراط مستقیم و پایداری بر دستیابی به اهداف انقلاب موجب می‌شود تا صف‌بندی دو گروه مؤمنین و معاندین مشخص شده، منافقین جامعه نیز از حالت پنهان درآیند. رهبری با تأکید بر همبستگی و اتحاد فرمودند: «همبستگی و اتحادتان را حفظ کنید. دشمن، اتحاد مردم را هدف گرفته است» (بیانات رهبری/۱۳۸۴) با همدلی و انسجام اجتماعی آینده انقلاب مستحکم و غیر قابل نفوذ می‌شود.

۱-۴-۴- همبستگی توحیدی: حضور آحاد ملت در کنار یکدیگر، درخت انقلاب را تنومند می‌سازد. این همگرایی و انسجام به معنای یکی بودن سلیقه‌ها و روش‌ها نیست؛ بلکه وحدت به معنای یکسان بودن اصول و کلیات موضوع است. همچنانکه قرآن کریم برای ایجاد وحدت در میان مردم از اصل توحیدی کمک می‌گیرد و همین یک اصل را برای ایجاد انسجام اجتماعی کافی می‌داند:

«قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ...» (آل عمران/۶۴) با همین محوریت است که پیروان ادیان توحیدی در کنار یکدیگر قرار گرفتند و پیامبر(ص) توانست انقلاب بزرگ جهانی خود را رقم بزند. قرآن کریم از همگان می‌خواهد که بیایند همه به این کلمه چنگ زنیم و در نشر و عمل به لوازم آن دست به دست هم دهیم. (ر.ک: طباطبایی، ۱۳۶۳: ۳/۳۸۹) مبنای انقلاب پیامبر اکرم(ص) بر اتحاد و انسجام بوده است. موضع رهبری نیز برگرفته از فرهنگ قرآن بر همین است: «هر چه ملت ایران به دست آورده است، بر اثر همین وحدت و جمعیت و همدلی و همگامی قشرها و مردم مناطق مختلف و اقوام گوناگون است» (بیانات رهبری/۱۳۷۵) این امر به پایداری، ماندگاری و پیشرفت انقلاب کمک می‌کند.

۲-۴-۴- پرهیز از اختلاف و تشطط: قرآن کریم با مردود دانستن تنازع و تشطط، مسلمانان را به خویشترن داری و صبر دعوت می‌کند؛ چرا که نزاع و کشمکش به اقتدار نظام اسلامی آسیب وارد می‌کند و موجب محدودیت عرصه‌های پیشرفت می‌شود. از سوی دیگر منازعات اجتماعی به اقتدار و ثبات انقلاب نیز لطمه وارد می‌کند «وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ» (انفال/۴۶) رهبر انقلاب به خوبی آسیب‌های تفرقه را باز شناسی و تبیین نموده است «امروز ضعف و ذلتی که مسلمانان کشورهایی در دنیا دچار آن شده‌اند، ناشی از تفرقه و اختلاف است» (بیانات رهبری/۱۳۷۲) ایشان قاطعانه در برابر ایجاد تفرقه موضع‌گیری نموده، آن را بر خلاف مصلحت نظام و انقلاب می‌داند: «هر کس ملت را به تفرقه دعوت کند، هر کس سعی کند میان ملت و مسئولان کشور فاصله بیندازد، هر کس بر طبل اختلافات بکوبد، کاری بر خلاف مصلحت این کشور و این ملت انجام داده است؛ هر کس می‌خواهد باشد...» (بیانات رهبری/۱۳۸۷)

۴-۵- استکبارستیزی، پشتوانه قدرت نرم انقلاب اسلامی

یکی دیگر از ابعاد کارکردی استقامت در ماندگاری و تثبیت انقلاب اسلامی در برقراری روحیه استکبارستیزی است که مقوم قدرت نرم جمهوری اسلامی است. رهبری فرمودند: «یکی از عناصر قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران، بی‌اعتمادی مطلق به قدرت‌های سلطه‌گر جهانی است که امروز مظهر آن آمریکا است» (بیانات رهبری/۱۳۹۵) انقلاب اسلامی ایران نه تنها زورگویی را نپذیرفت؛ که استکبارستیزی را به جهان صادر نمود تا در جهان اسلام جبهه مقاومت شکل بگیرد: «فکر مقاومت و جبهه مقاومت در مقابل زورگویی گسترش خواهد یافت، که مبتکرش جمهوری اسلامی است» (بیانات رهبری/۱۴۰۱) قرآن کریم بر ظلم‌ستیزی و تظلم‌خواهی مظلوم تأکید نموده است: «لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ...» (نساء/۱۴۸) کسی که مورد ظلم و ستم قرار گرفته است باید از خود دفاع کند و می‌تواند از ظالم انتقام گیرد (طباطبایی، ۱۳۶۳: ۵/۲۰۲) مبانی اندیشه اجتماعی و سیاسی اسلام به مسلمین اجازه ظلم‌پذیری نمی‌دهد. اسلام از مسلمانان می‌خواهد استکبارستیز باشند. بیان قرآن کریم در استکبارستیزی در برابر کافران مؤکد است: «...وَكُنْ يَجْعَلُ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا» (نساء/۱۴۱)

۱-۴-۵- نفی سلطه‌پذیری: نظام سلطه در صورتی می‌تواند به تعرض خود ادامه دهد که از سان‌های سلطه‌پذیر وجود داشته باشند؛ در غیر اینصورت سلطه‌گران از تداوم عملکرد هنجارشکنانه خود ناکام خواهند بود. مقام معظم رهبری با تأکید بر استقامت و پایداری ملل مسلمان، رمز پیروزی را اینچنین معرفی می‌کند: «هر ملتی و هر کشوری که مردمش یکپارچه، یک‌جهت، یکدل، در

مقابل دشمن باشند، دشمن هیچ تعرضی نمی‌تواند به آنها بکند، هیچ غلطی نمی‌تواند بکند» (بیانات رهبری/۱۳۹۶) قرآن کریم با تقویت روحیه سلطه‌گری پیامبر (ص) به او یادآوری می‌کند که لطف الهی است که او را از تمایل به کفار و مشرکین در امان قرار داده است: «وَلَوْلَا أَنْ تَبْتَئَاكَ لَقَدْ كَدْتُمْ تَرْكُنُ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلًا» (اسراء/۷۴)

۲-۵-۴- استعمارگری: ادامه حیات انقلاب اسلامی جز با رویکرد استکبارستیزی و استعمارگری ممکن نیست. آنچه برخی از تحولات بین‌المللی را با شکست مواجه نموده است، ذلت‌پذیری و تمایل دسته‌هایی از مردم نسبت به سلطه‌گران است. چنین عملکردی از درون، پایه‌های انقلاب را سست می‌کند و مقدمات اضمحلال را فراهم می‌نماید (ر.ک: مهدیان، ۱۳۹۹: ۲۵۸) قرآن کریم یکی از عواملی که موجب ذلت و خواری بنی‌اسرائیل شد را فاصله گرفتن از مبانی فکری دین و قرار گرفتن در بند استعمار فرعونیان معرفی نموده است «بقره/۸۵» در انقلاب اسلامی ایران، استقامت و پایداری در برابر دشمنان از مهم‌ترین اصول است. مقام معظم رهبری فرمودند: «مقاومت در مقابل سلطه استکبار، یکی از اهداف انقلاب است. طبیعت استکبار سلطه است، دنبال سلطه است، دنبال فراگیر کردن سلطه است؛ هر ملتی و هر نظامی که مقاومت نکند اسیر خواهد شد و در کمند آنها خواهد افتاد. اینها جزو اهداف انقلاب است» (بیانات رهبری/۱۳۹۵)

۳-۵-۴- ظلم‌ستیزی: قرآن کریم بر مقابله با ظلم و تعدی دستور داده است «لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلِمَ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا؛ خداوند دوست ندارد کسی با سخنان خود، بدی‌های دیگران) را اظهار کند؛ مگر آن کس که مورد ستم واقع شده باشد. خداوند، شنوا و داناست» (نساء/۱۴۸) ظلم‌پذیری در برای ظالمان به اسارت و ذلت منجر خواهد شد. قدرت نرم جمهوری اسلامی در داخل و خارج از کشور و شکل‌گیری قدرت سخت در برابر تهدیدات نتیجه فرهنگ ظلم‌ستیزی در نظام اسلامی است. این مهم در کلام رهبری منعکس شده است: «جمهوری اسلامی با ظلم مخالف است، با ظالم مبارزه می‌کند، در مقابل زورگویی و زیاده‌خواهی ظالمان و مستکبران هم با همه وجود می‌ایستد و عقب‌نشینی نمی‌کند» (بیانات رهبری/۱۳۹۰)

۶-۴- فرهنگ مقاومت، قدرت نرم انقلاب اسلامی

استقامت، پایداری و صبرپیشگی عامل مؤثری در تضمین قدرت نرم انقلاب اسلامی هستند. با پایداری می‌توان ظرفیت‌های ایجاد شده را بالفعل نموده، شرایط جدیدی را برای پیشرفت فراهم آورد. ثبات قدم مهم‌ترین رکن دستیابی به اهداف انقلاب است. مقام معظم رهبری فرمودند: «به نظر من برای تأمین آینده احتیاج داریم به صبر و ثبات؛ بایستی گاممان را محکم کنیم؛ ربَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَتَبَّتْ أقدامنا؛ (بقره/۲۵۰) یکی از چیزهایی که در دعا خواسته شده، همین است که قدم‌هایمان ثابت باشد؛ صبر و ثبات قدم لازم است» (بیانات رهبری/۱۳۹۹)

۱-۶-۴- پافشاری بر دستاوردها: انقلاب اسلامی ایران در نیم قرن گذشته با استقامت و پایداری از دستاوردهای خود صیانت نموده است. دیدگاه رهبری در این خصوص چنین است: «ملت‌ها در موارد زیادی اتفاق می‌افتد که دنبال یک کاری هم هستند اما قدرت مقاومت ندارند؛ وقتی فشار وارد می‌آید، عقب‌نشینی می‌کنند» (بیانات رهبری/۱۴۰۱)

۲-۶-۴- پایداری همگانی: استقامت از جنبه دیگری نیز اهمیت دارد. اینکه آحاد مردم در آن سهیم باشند و حداکثری باشد. در آن صورت، انقلاب قدرتمند است و آینده آن تضمین می شود. رهبری بر این مهم تأکید فرموده‌اند: «فَأَسْتَقِمُّ كَمَا أُمِرْتُ وَمَنْ تَابَ مَعَكُمْ؛ همه باید استقامت کنید، همه باید بایستید؛ یعنی یک حرکت جمعی صبر و استقامت را از ما می خواهد. پس فهمیدیم که در این قضایا باید این جوری عمل کرد: «فَأَسْتَقِمُّ كَمَا أُمِرْتُ» باید عمل کرد» (بیانات رهبری/۱۳۹۹)

۳-۶-۴- تلاش مستمر و جهادی: استقامت و پایداری بر حراست از دستاوردها به عزم همگانی و تلاش فراگیر و مستمر نیازمند است. حرکت‌های جهادی که گویای توسعه فرهنگ مقاومت هستند بر افزایش قدرت نرم انقلاب مؤثر است. قرآن کریم به چنین جامعه‌ای وعده داده است که پیش‌روی آنان مسیرهای تعالی و پیشرفت را می‌گشاید: «وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ» (عنکبوت/۶۹) در این روش، اعضای جامعه به گونه‌ای خستگی‌ناپذیر می‌کوشند تا قله‌های موفقیت را فتح نمایند. رهبری فرمودند: «مسئولین هم باید با کار جهادی، صبر و ثبات خودشان را نشان بدهند؛ یعنی کار جهادی به نظر من بسیار لازم است» (بیانات رهبری/۱۳۹۹)

۴-۶-۴- تمرکز بر اهداف انقلاب: دیدگاه رهبری در پایداری و استقامت را از جنبه دیگری نیز می‌توان تحلیل نمود. دورنمای استقامت از نگاه رهبری بر اهداف انقلاب متمرکز است. ثبات قدم و پافشاری بر مواضع انقلابی، جهت حرکت‌های نظام را شفاف‌تر می‌کند (ر.ک: مهدیان، ۱۳۹۹: ۸۵) در مسیر دستیابی به اهداف انقلاب، چه بسا روش‌های مختلف و متفاوت بکار گرفته شود. رهبری فرمودند: «استقامت در روش‌ها لازم نیست، استقامت در اهداف لازم است. در کار روش‌ها آزمون و خطا جاری است. البته باید از تجربه‌ها استفاده کنیم که آزمون ما آزمون موفق‌تری باشد و نخواهیم که دائم تجربه کنیم و پشت سر هم اشتباه؛ اما در زمینه اهداف، بایستی قرص و محکم بایستیم و یک قدم پایین نیایم» (بیانات رهبری/۱۳۸۳) آنچه که توسط رهبری تبیین شده است متضمن سلامت و ماندگاری انقلاب اسلامی است.

۷-۴- استقامت، رشد و پویایی قدرت نرم انقلاب اسلامی

انقلاب اسلامی برای قدرتمندی و اقتدار به حرکت و پویایی نیازمند است. حرکت انقلاب به سمت موفقیت در حوزه‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی با دستیابی به قدرت سخت نظامی از یک طرف و تکمیل چرخه قدرت نرم از طرف دیگر به ماندگاری و ثبات نظام منتج خواهد شد. مقام معظم رهبری دستیابی به پیروزی و فتح قله‌های موفقیت را به استقامت و ایستادگی جوانان پیوند زده است. ایشان در جمع دانشجویان، پیروزی و پویایی را اینچنین تحلیل نموده است «اگر استقامت کردید، قله را فتح خواهید کرد و به قله حاکمیت دین خدا و حاکمیت حق و عدل خواهید رسید» (بیانات رهبری/۱۴۰۲)

۱-۷-۴- استقلال‌طلبی: پویایی انقلاب که منبث از پیشرفت‌های مادی و معنوی انقلاب اسلامی است، می‌تواند به قطع وابستگی‌ها نیز بینجامد. رهبری بر این موضوع تأکید نموده‌اند: «انقلاب آمد استقلال کامل سیاسی را به کشور داد» (بیانات رهبری/۱۳۸۹) آموزه‌های قرآن کریم از پویایی و هدفمندی انقلاب جهانی اسلام خبر می‌دهد. وعده‌های قرآن کریم بر حکمرانی صالحان بر زمین تأکید دارد. این مهم بدان معناست که انقلاب پیامبر (ص) را کد و بی‌تحرک نبوده است؛ بلکه فرامگانی و فرازمانی

است: «وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا...» (نور/۵۵)

۲-۷-۴- ترسیم اهداف بلند مدت: هر انقلابی برای اقتدار، قدرتمندی، ماندگاری و پیشرفت به پویایی و حرکت نیازمند است. دستیابی به اهداف بلندمدت انقلاب با حرکت فعالانه و برنامه‌ریزی شده ممکن است. حرکت پویای انقلاب در جهت اهدافش به پایداری و استقامت نیازمند است. تزلزل در رعایت اصول و مبانی انقلاب راه پیشرفت را مسدود می‌کند. از سوی دیگر همین پویایی موجب دشمنی بیشتر معاندان و مخالفان نظام است که ناگزیر رویارویی با دشمنی‌ها، مقاومت و استقامت بیشتر انقلابیون را می‌طلبد. قدرت نرم جز با استقامت معنا ندارد. رهبری در این خصوص چنین فرموده‌اند: «خدا را شکر می‌کنیم که به ملت ایران منت نهاده و این ملت را دارای استقامت کرد که ایستادگی کردند و استقامت کردند و توانستند کشور را به اینجا برسانند و ان شاء الله روزبه‌روز این استقامت باید ادامه پیدا کند» (بیانات رهبری/۱۴۰۰) انقلاب موسی (ع) با همراهی بنی‌سراییل چنان شد که خداوند برکات خود را بر آنان نازل فرمود. صبر و استقامت ایشان مقدمه پیروزی و تکامل انقلاب موسی (ع) را فراهم نمود: «وَأَوْرَثْنَا الْقَوْمَ الَّذِينَ كَانُوا يُسْتَضَعُونَ مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَمَعَارِبَهَا الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ الْحُسْنَىٰ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ بِمَا صَبَرُوا...» (اعراف/۱۳۷) بر اساس نقل قرآن کریم، بنی‌اسرائیل تا زمانی که در مسیر توحیدی ثابت قدم بودند، پویایی خود در جهت پیروزی را حفظ نمودند. هر انقلابی برای تثبیت پیشرفت‌های خود به این حرکت متعالی نیازمند است که جز با استقامت میسر نمی‌شود. رهبر انقلاب بر این مهم تأکید نموده است: «[این پیشرفت‌ها] به‌خاطر ایمان ملت ما است، به‌خاطر ایستادگی ملت ما است.» (بیانات رهبری/۱۳۹۶)

نتیجه‌گیری

استقامت در دو زمینه به ارتقای قدرت نرم و تقویت مواضع انقلاب اسلامی کمک نموده است: الف) استقامت در فرآیند شکل‌گیری، رهبری و پیروزی انقلاب اسلامی مؤثر بوده است. انقلاب اسلامی ایران نیز با پایداری و استقامت معمار کبیر انقلاب، امام خمینی (ره) و ملت بزرگ ایران تا پیروزی نهایی پیش رفت. ب) استقامت در پاسداشت و صیانت از دستاوردهای انقلاب اسلامی نیز تأثیر دارد. هر دو مرحله قدرت و اقتدار انقلاب اسلامی را به دنبال دارد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد پایداری و استقامت بر مواضع انقلاب اسلامی به شکل‌گیری و تقویت ریشه‌های توحیدی می‌انجامد که مهمترین رکن اقتدار انقلابی است و ریشه در ایدئولوژی دارد. تقویت بنیه اعتقادی و معنوی انقلاب مهمترین و اثربخش‌ترین بُعد ارتقای قدرت نرم انقلاب اسلامی است.

از سوی دیگر نگاه به درون انقلاب و تکیه بر خودباوری انقلابی موجب تقویت قدرت نرم انقلاب است. متقابلاً تزلزل و دوری از شناخت منابع درونی انقلاب به تزلزل در پایه‌های نظام و شکل‌گیری آسیب نرم می‌انجامد. در نتیجه اگر انقلابیون در ادامه‌ی مسیر انقلاب در مسیر خودباوری قرار نگیرند، به ذلت و خودباختگی تن می‌دهند. اعتماد به درون ساختار انقلاب رمز عزت‌مندی و اقتدار ملی است. از این رو ماندگاری انقلاب اسلامی حتمی است. پایداری در حفظ و پاسداشت حریم جامعه اسلامی و مسلمین از مهم‌ترین مؤلفه‌های قدرتمندی و پیروزی جبهه حق در برابر جبهه باطل است. استقامت جبهه انقلاب بر صراط مستقیم و پایداری

بر دستیابی به اهداف انقلاب موجب می شود تا صف بندی دو گروه مؤمنین و معاندین مشخص شده، منافقین جامعه نیز از حالت پنهان درآیند.

همچنین افزایش قدرت نرم انقلاب اسلامی جز با رویکرد استکبار ستیزی و استعمارگریزی ممکن نیست. آنچه سایر تحولات جهان را با شکست و لذت مواجه نموده است، تمایل و ذلت پذیری دسته هایی از مردم نسبت به سلطه گران است. علاوه بر این انقلاب اسلامی برای افزایش قدرت نرم و ارتقای اقتدار خود به حرکت و پویایی نیازمند است. حرکت انقلاب به سمت تعالی و موفقیت در حوزه های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی با تکیه بر قدرت نرم در کنار دستیابی به قدرت سخت به ماندگاری و ثبات انقلاب منتج خواهد شد. با پایداری می توان ظرفیت های ایجاد شده را بالفعل نموده، شرایط جدیدی را برای پیشرفت انقلاب فراهم آورد. ثبات قدم مهمترین رکن دستیابی به اهداف انقلاب است. اگر در جریان تثبیت انقلاب، مقاومت و پایداری نباشد نه تنها مواضع فتح شده محفوظ نمی ماند، که خطر انحطاط نیز در کمین انقلاب است.

فهرست منابع؛

۱. قرآن کریم، ۱۳۹۸، ترجمه ناصر مکارم شیرازی، تهران، مرکز انتشارات به نشر.
۲. ابن اثیر، مبارک بن محمد، ۱۳۶۷، النهایه فی غریب الحدیث و الاثر، قم، مؤسسه مطبوعاتی اسماعیلیان.
۳. ابن فارس، احمد بن زکریا، (بی‌تا)، معجم مقاییس اللغه، محقق: عبدالسلام محمد هارون، قم، مکتب الاعلام اسلامی.
۴. ابومنصور، محمد بن احمد الازهری، ۱۴۲۱ق، تهذیب اللغه، بیروت، دار احیا تراث العربی.
۵. ابن منظور، محمد بن مکرم، ۱۴۱۴ق، لسان العرب، بیروت، دار صادر.
۶. بانو امین، سیده نصرت، ۱۳۶۱، مخزن العرفان در تفسیر قرآن، تهران، نهضت زنان مسلمان.
۷. تافلر، آوین، ۱۳۸۶، جابجایی در قدرت، ترجمه شهیندخت خوارزمی، تهران، انتشارات فرهنگ نشر نو.
۸. خامنه‌ای، سید علی، سایت رسمی، دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای.
۹. خمینی، روح الله، ۱۳۸۵ (صحیفه امام، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، چاپ چهارم.
۱۰. دهخدا، علی اکبر، ۱۳۷۷، لغت‌نامه، ویراستار حمید حسنی، چاپ دوم، تهران، چاپ و نشر دانشگاه تهران.
۱۱. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، ۱۴۲۸ق، المفردات فی غریب القرآن، بیروت، دارالمعرفه.
۱۲. طباطبایی، سید محمد حسین، ۱۴۱۷ق، ترجمه تفسیرالمیزان، ترجمه سید محمدباقر موسوی همدانی، چاپ پنجم، قم، دفتر انتشارات اسلامی جامعه‌ی مدرسین حوزه علمیه قم.
۱۳. طبرسی، فضل بن حسن، ۱۴۲۸ق، مجمع‌البیان فی تفسیرالقرآن، دارالمعرفه، بیروت.
۱۴. طبرسی، فضل بن حسن، ۱۳۷۲، تفسیر مجمع‌البیان، مصحح: سید هاشم رسولی، تهران: ناصر خسرو.
۱۵. طریحی، فخر الدین بن محمد، ۱۳۷۵، مجمع‌البحرین و مطلع‌النیرین، محقق: احمد حسینی اشکوری، چاپ سوم، تهران، انتشارات مرتضوی.
۱۶. طیب، سید عبدالحسین، ۱۳۷۸، اطیب‌البیان فی تفسیر القرآن، چاپ دوم، تهران، انتشارات اسلام.
۱۷. عسکری، حسن بن عبدالله، ۴۰۰ق، الفروق فی اللغه، بیروت، دار الافاق الجدیده.
۱۸. عیسی‌نیا، رضا، ۱۳۸۷، انقلاب و مقاومت اسلامی در سیره امام خمینی، تهران، انتشارات تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
۱۹. فیروزآبادی، مجدالدین، ۱۳۸۰، قاموس‌المحیط، تهران، انتشارات شیرازگان.
۲۰. مرتضی زبیدی، محمد بن محمد، ۱۴۱۴ق، تاج العروس، محقق: علی شیری، بیروت، دارالفکر.
۲۱. مصطفوی، حسن، ۱۳۶۰، التحقیق فی کلمات القرآن الکریم، تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب.
۲۲. مقتدر، یونس و محمود کتابی، ۱۳۹۷، بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و قدرت نرم در ایران، مجله رهیافت انقلاب اسلامی، ش ۴۵.
۲۳. مهدیان، علی، ۱۳۹۹، طرح کلی اندیشه مقاومت، تهران، انتشارات سفیر صادق.
۲۴. نای، ژوزف، ۱۳۸۷، قدرت نرم، ترجمه محسن روحانی و مهدی ذوالفقاری، انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).
۲۵. نایینی، علی محمد، ۱۳۹۱، اصول و مبانی جنگ نرم، تهران، نشر ساقی.